

Michał Adamczyk

Sierpak krzemienny z Zaborska w powiecie pyrzyckim

Flint sickle insert from Zaborsko, Pyrzyce district

Abstract: The article presents a stray find of a flint sickle insert discovered in 2021 in Zaborsko in the Pyrzyce Lowland (Nizina Pyrzycka). The surface of the artefact is covered with a sickle patina (or sickle gloss) and retouches suggesting an intense use and repairs. The object is associated with the Funnel Beaker culture.

Keywords: Western Pomerania, Pyrzyce Lowland, Nizina Pyrzycka, Funnel Beaker culture, lithics, sickles

Słowa kluczowe: Pomorze Zachodnie, Nizina Pyrzycka, kultura pucharów lejkowatych, wyroby krzemienne, sierpy

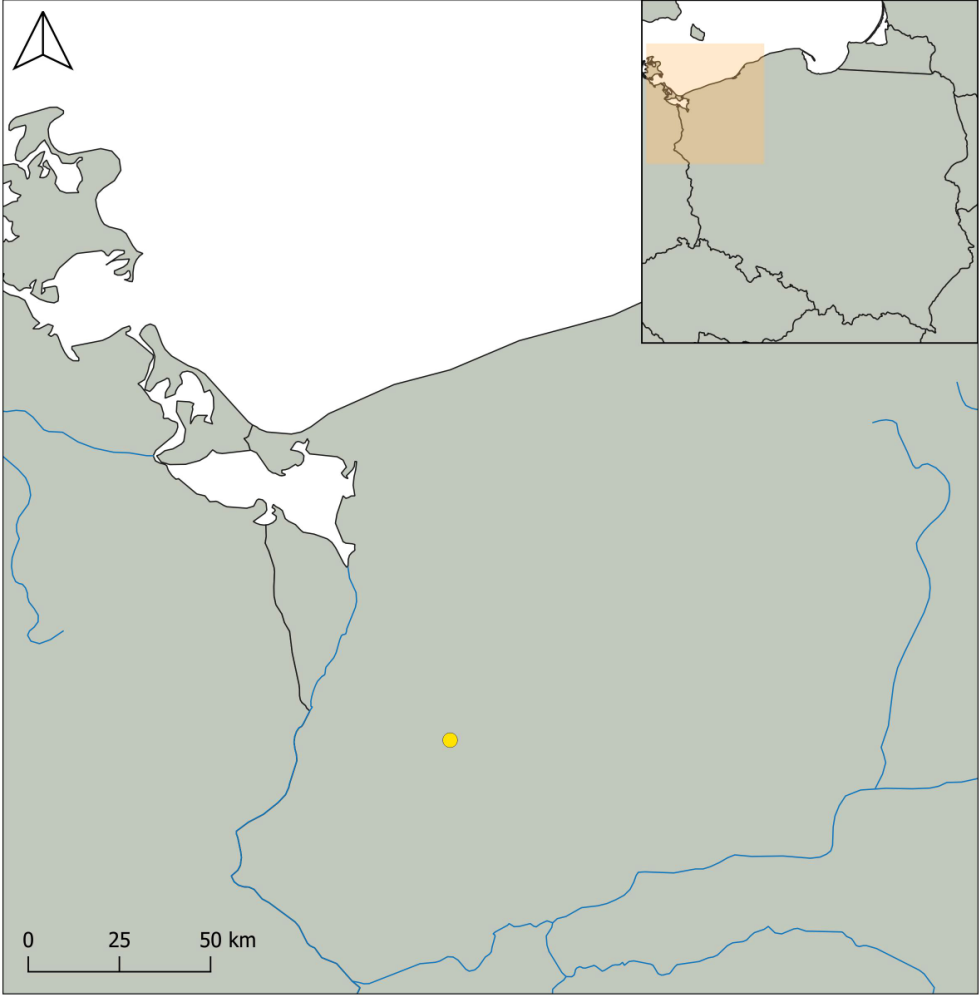
W listopadzie 2021 roku do Muzeum Narodowego w Szczecinie zgłosił się pan Paweł Stańczak, który przekazał do naszych zbiorów krzemienny sierpak, znaleziony na gruntach miejscowości Zaborsko, gm. Warnice, pow. pyrzycki, woj. zachodniopomorskie, ok. 550 m na południe od zabudowań miejscowości (ryc. 1 i 2). Pan Stańczak, funkcjonariusz policji i ornitolog amator, odkrył go na powierzchni pola ornego podczas obserwacji ptaków w pobliżu jeziora Zaborsko. W tym miejscu znajduje się znane z wcześniejszych badań powierzchniowych stanowisko Zaborsko 9 (AZP 35-10/78), datowane na wczesne średniowiecze.

Sierpak krzemienny (ryc. 3) ma 45,04 mm długości, 20,98 mm szerokości i 8,05 mm grubości. Jego cechy technologiczne – płaskie fale odbicia, brak skaz promienistych, lekkie skręcenie lewostronne, układ negatywów na stronie wierzchniej typowy dla formowania zatępiszka – wskazują, że został wykonany z wióra-podstępca odbitego techniką uderzenia pośredniego. Retusze powstały natomiast w związku z naprawą. Wiór złamany został intencjonalnie przy użyciu

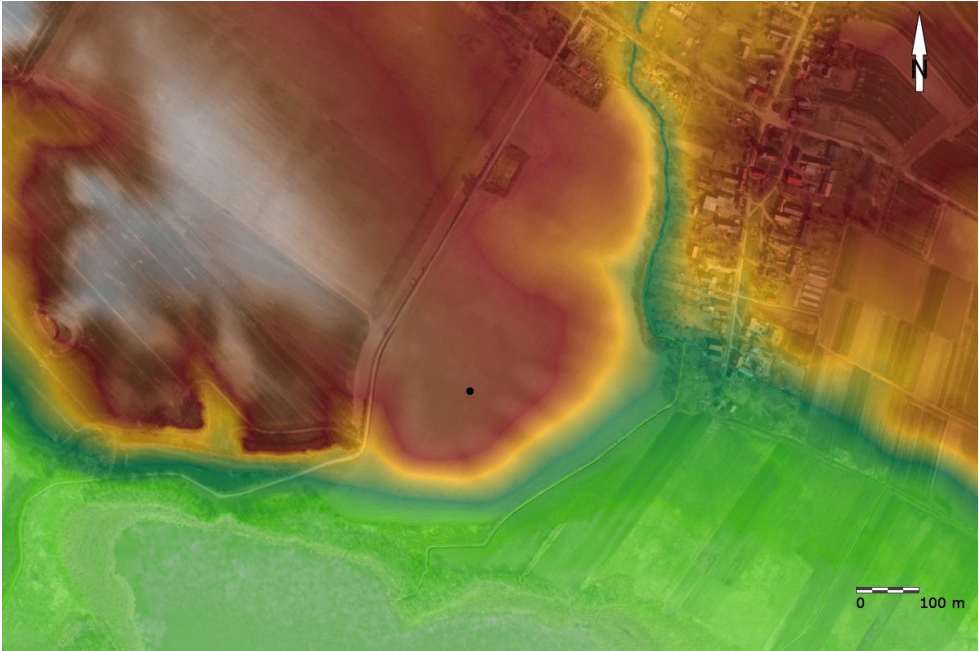
kamiennej podkładki, o czym świadczy forma złamania z charakterystycznym podgięciem, tzw. *bending break*. Jest ono efektem kompresji surowca w części przylegającej do podkładki przy jednoczesnym jego rozciąganiu w części przeciwległej. Cechy metryczne sierpaka – przede wszystkim duża grubość oraz złamanie na kamiennej podkładce – sugerują, że powinien być łączony z kulturą pucharów lejkowatych. Narzędzie pokrywają doskonale widoczne ślady użytkowania (patyna żniwna, wykruszenia krawędzi), które pozwalają na jego jednoznaczną identyfikację jako wkładki do sierpa, czyli właśnie tzw. sierpaka (np. Balcer 1983, 40–43).

Patyna żniwna w mniejszym lub większym stopniu pokrywa wszystkie powierzchnie na stronie wierzchniej i spodniej. Ponadto retusze (w tym retusze użytkowe) znajdują się na obu krawędziach. Sugeruje to, że sierpak był kilkakrotnie wyjmowany, naprawiany i ponownie wkładany do sierpa. Najprawdopodobniej miało to na celu maksymalne wykorzystanie surowca, podobnie jak wykorzystanie odpadu z wczesnej fazy produkcji wiórowej (przedmiot został wykonany poprzez fragmentację podstępca) do wykonania narzędzia. Wskazuje to na bardzo oszczędną gospodarkę surowcową.

Stanowisko w Zaborsku należy do większego skupiska osadnictwa kultury pucharów lejkowatych na Nizinie Pyrzyckiej, znanego od początków poszukiwań archeologicznych na tym obszarze (np. Dorka 1939; Siuchniński 1969). Jest to teren z bogatymi pozostałościami osadnictwa neolitycznego, także związanego z pierwszymi rolnikami reprezentującymi kultury wstęgowe. Nizina Pyrzycka odznacza się obecnością żyznych gleb, na których chętnie osiedlały się społeczności wczesnoneolityczne. Jest to obszar wieloletnich intensywnych badań archeologicznych, w tym także poszukiwań amatorskich i przypadkowych odkryć, do których należy prezentowany sierpak.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska Zaborsko 9. Oprac. M. Witek
Fig. 1. Location of site Zaborsko 9. Prepared by M. Witek

Ryc. 2. Zobrazowanie LIDAR ALS obszaru na północ od jeziora Zaborsko. Miejsce znalezienia sierpaka oznaczono czarnym punktem. Zobrazowanie ALS za: <geoportal.gov.pl> [dostęp: 25 X 2022]

Fig. 2. LIDAR ALS image of the area north of Lake Zaborsko. The discovery site is marked with a black dot. ALS images after: <geoportal.gov.pl> [accessed: 25 X 2022]

Ryc. 3. Zaborsko, stanowisko 9, sierpak krzemienny. Fot. M. Adamczyk
Fig. 3. Zaborsko 9, flint sickle insert. Photo by M. Adamczyk

Literatura

- Balcer B. 1983. *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Dorka G. 1939. *Urgeschichte des Weizacker Kreises Pyritz*. Stettin.
- Siuchniński K. 1969. *Klasyfikacja czasowo-przestrzenna kultur neolitycznych na Pomorzu Zachodnim I: Katalog źródeł archeologicznych*. Szczecin.

dr Michał Adamczyk
Muzeum Narodowe w Szczecinie
m.adamczyk@muzeum.szczecin.pl
ORCID: 0000-0002-9996-578X